

قرآن و حیات طیبه

تورج کریمی مهرآبادی - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

سیده زهرا موسوی - مدرس دانشگاه آزاد اسلامی مرکز بوئین زهرا

چکیده:

قرآن کریم چراغ هدایت بشریت و سرچشمه فیاض معارف اسلامی است که مسلمین و حقیقت جوینان را به سوی سعادت و خوشبختی دنیا و آخرت راهنمایی می کند و آشنایی با مفاهیم و معارف آن از طریق بررسی و مطالعه تفاسیر معتبر راهی برای سبب و تعمیق ارتباط انسان با مبدء هستی و اعتقادش به معاد خواهد بود.

در این مقاله با تمسک به واژه های طیبه و طوبی در قرآن در پی آنیم که اسباب حیات طیبه و سعادت دنیا و آخرت را جستجو نماییم و به رهروان راه خوشبختی بنمایانیم.

واژه های کلیدی:

حیات طیبه، عمل صالح، مومن، طوبی، عمل، احسن عمل

مقدمه:

در کتابهای لغت کلمه حیات/ حیا به معنی زندگی، زنده بودن، هستی و وجود آمده است و کلمه طیبه که صفت مشبّهه و مونث الطیب است به نیکو، خوب، لذیذ، گوارا، پاک و پاکیزه، ضد خبیث، حلال و روا معنا شده است و جمع آن طیبات و طوبی به معنی خوشبختی، خوشی، برکت و سعادت نیز آمده است.

طیب به دلچسپی و طبع پسندی ترجمه شده است. اصل طیب آنست که حواس از آن لذت میبرند و نفس از آن لذت می برد، طیب از انسان آن است که از جهل و قبائح اعمال پاک و با ایمان و عمل صالح متجلی باشد این چنین آدم مورد پسند خدا و دلخواه خداست.

برای مثال ۲ آیه از قرآن می آوریم:

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ (نحل ۳۲)

آنانکه چون فرشتگان پاکیزه از شرک قبض روحشان کنند با آنها گویند که شما بموجب اعمال نیکویی که در دنیا بجا آوردید اکنون به بهشت ابدی در آیید.

وَ الْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ (اعراف آیه ۵۸)

زمین پاک نیکو گیاهش به اذن خدا نیکو برآید.

در قرآن کریم عبارت حیات طیبه تنها یکبار و در سوره مبارک نحل آیه شریفه ۹۷ آمده است و خداوند عزوجل در آنجا می فرماید :

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

هرکس از مرد و یا زن کار شایسته کند و مؤمن باشد، قطعاً او را با زندگی پاکیزه ای حیات (حقیقی) بخشیم و مسلماً به آنان بهتر از آنچه انجام می دادند پاداش خواهیم داد. «ترجمه استاد فولادوند»

هرکس از مرد یا زن که مؤمن باشد و کار شایسته کند حتماً به زندگی پاک و پسندیده ای زنده اش می داریم و قطعاً مزدشان را بر پایه ی نیکوترین کاری که می کرده اند، پاداش خواهیم داد. «ترجمه استاد قرائتی»

هرکس از مرد و زن کار نیکویی بشرط ایمان به خدا بجای آرد ما او را در زندگانی خوش و با سعادت زنده (ابد) می گردانیم و اجری بسیار بهتر از عمل نیکویی که کرده به او عطا می کنیم. «ترجمه استاد الهی قمشه ای»

قرآن کریم برای اعطای حیات طیب که آنرا ثمره و پاداش پذیرش واقعی مبدا و معاد می داند. ۲ شرط را لازم و ملزوم یکدیگر می نماید.

۱- عمل صالح

۲- ایمان واقعی به حضرت حق. به این معنا که کسانی که عمل صالح دارند اما ایمان به خدا ندارند و همچنین کسانی که ایمان به مبدا هستی و رستخیز ابدی دارند اما ره توشه ای از عمل صالح با خود نداشته باشند از حیات طیبه برخوردار نخواهند شد.

مفسران و محققان در معنی حیات طیبه (زندگی پاکیزه) تفسیرهای متعددی آورده اند بعضی آنرا به معنی رزق و روزی حلال که در قیامت عقابی ندارد، می دانند، بعضی به قناعت معنی کرده اند، بعضی به رزق روزانه، بعضی به رضا دادن و تسلیم محض شدن به نصیب و قسمت، برخی آنرا با عبادت توأم با روزی حلال هم معنا دانسته اند و بعضی توفیق بر اطاعت فرمان خدا، بعضی حیات برزخی دانسته و بعضی حیات بهشتی که مرگ ندارد و بعضی هم آنرا حلالیت طاعت و عده ای دیگر حیات طیبه را استغناء نامیده اند. (چون تو دارم همه دارم و گرم هیچ نباشد.) در کتاب خورشید بی غروب نهج البلاغه در حکمت ۷۹۰ در روایتی از امیرالمؤمنین علی (ع) آمده است :

وَ سُئِلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً، فَقَالَ هِيَ الْقَنَاعَةُ وَ فِي كِتَابِ التَّصْفِيَةِ فِي أَحْوَالِ الْمُتَصَوِّفَةِ (صوفی نامه)

اثر قطب الدین ابوالمظفر منصورین اردشیر العبادی به تصحیح استاد غلامحسین یوسفی صفحه ۱۲۷ به نقل از یکی از عرفای بزرگ آمده است الْحَيَاةُ الطَّيِّبَةُ الْقَنَاعَةُ. و در تفسیر جوامع الجامع آمده است : و عن ابن عباس الحياه الطَّيِّبَةُ الرَّزْقُ الْحَلَالُ.

اما با نظر به آراء مفسدین بزرگی همچون مرحوم علامه محمدحسین طباطبایی (ره) و آیت ... مکارم شیرازی (زیدالله عزه) مفهوم حیات طیبه آنچنان و وسیع و پر دامنه است که هر یک از معانی فوق الذکر یکی از مصادیق آن است و تمام معانی را در بر می گیرد.

اندیشمند فاضل حضرت آیت الله مکارم شیرازی در تفسیر گرانقدر نمونه می فرماید: عمل صالح آنچنان مفهوم وسیع و گسترده ای دارد که تمام فعالیت های مثبت و مفید و سازنده را در همه زمینه های علمی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی و مانند آن شامل می شود از اختراع دانشمندی که برای کمک به انسانها سالها زحمت کشیده گرفته تا مجاهدتهای شهید جان برکفی که در صحنه مبارزه ی حق و باطل آخرین قطره های خون خود را نثار می کند و از درد و رنجی که مادر با ایمانی به هنگام آوردن نوزاد و سپس برای تربیت او متحمل می شود گرفته تا زحماتی که دانشمندان برای نوشتن کتابهای پر ارجشان می کشند همه را فرا می گیرد. از بزرگترین کارها همچون رسالت انبیا تا کوچکترین برنامه ها همچون کنارزدن یک سنگ کوچک از وسط جاده، همه در این مفهوم وسیع جمع است.

مفسر کبیر قرآن مرحوم علامه طباطبایی در شرح آیه فوق می نویسد: //حیات به معنای جان انداختن در چیز و افاضه حیات است به آن، پس این جمله بصریح لفظش دلالت دارد براینکه خدایتعالی مومنی را که عمل صالح کند به حیات جدیدی غیر آن حیاتی که به دیگران نیز داده زنده می کند و مقصود این نیست که حیاتش را تغییر می دهد... بلکه فرموده ما او را به حیاتی طیب زنده می سازیم ... و این علم و این قدرت جدید و تازه، مومن را آماده می سازند تا اشیاء را بر آنچه که هستند به بینند و اشیاء را بدو قسم تقسیم می کنند. یکی حق و باقی و دیگری باطل وفانی، وقتی مومن این دو را از هم متمایز دید از صمیم قلبش از باطل فانی که همان زندگی مادی دنیا و نقش و نگارهای فریبنده و فتانه اش می باشد اعراض نموده و بعزت خدا اعتراف می جوید و وقتی عزتش از خدا شد دیگر شیطان با وسوسه هایش و نفس اماره با هوی و هوسهایش و دنیا با فریبندگی هایش نمی تواند او را دلیل و خوار کنند زیرا با چشم بصیرتی که یافته است بطلان متاع دنیا و فنای نعمتهای آن را می بیند چنین کسانی دلپایشان متعلق و مربوط به پروردگار حقیقی شان است همان پروردگاری که با کلمات خود هر حقی را احقاق می کند. جز آن پروردگار را نمی خواهند و جز تقرب به او را دوست نمی دارند و جز از سخط و دوری او نمی هراسند.

در این آیه می فرماید: به او حیات طیب می بخشیم یعنی در همین دنیا حیات دیگر دارد در حالی که با او است مثل ما نیست، دیگران از چیزی لذت می برند و او از لذت های خاصی برخوردار است دیگران راه خود دارند و او راه خاصی را می رود، دیگران با همانند خود محشورند و او حشرش با اولیای الهی است. او حیات و زندگی طیبی دارد که دیگران به آن نرسیده اند در آن جا غم و ترس نیست، بخل نیست، آزمندی و حسد نیست، کینه توزی نیست، گمراه کردن و گمراه شدن نیست، نه خطر گذشته آن ها را تهدید می کند و نه در آینده خطر به سراغ آنها می آید نه با از دست دادن چیزی در گذشته غمگین اند و نه احتمال از دست دادن چیزی در آینده آنها را می رنجاند. آن حیات، حیاتی پاک است جدید و اختصاصی، جدای از زندگی سابق که همه در آن مشترکند// نیست، در عین اینکه غیر آنست با همان است تنها اختلاف به مراتب است نه به عدد، پس کسی که دارای آنچنان زندگی است دو جور زندگی ندارد بلکه زندگی قوی تر و روشن تر و واجد آثار بیشتر است. حیات طیبه آنستکه که انسان دلی آرام و روحی مومن داشته باشد، مومن به نور خدا می بیند، مشمول دعای فرشتگان است، مشمول تائیدات الهی است و خوف و حزنی ندارد.

در اینجا این سؤال پیش می آید که چرا این عمل صالح مقید به قید ایمان شده است در حالیکه انجام آن بدون ایمان نیز امکان دارد و در مواردی دیده شده است؟ پاسخ این سؤال یک نکته است و آن اینکه اگر انگیزه ایمان در کار نباشد غالباً عمل آلوده می شود و اگر آلوده نشود بسیار استثنائی است و اما اگر ریشه های درخت عمل صالح از آب توحید و ایمان به الله سیراب گردد کمتر ممکن است

- آفاتی همچون عجب و ریا و تظاهر و خودبینی و تقلب و منت گذاری و امثال آن در آن راه یابد و به همین دلیل قرآن مجید غالباً این دور را با هم پیوند می دهد چرا که پیوندشان یک واقعیت عینی و ناگسستنی است.
- دانشمند فرزانه و عالم فرهیخته حضرت حجت الاسلام و المسلمین قرائتی در تفسیر ارزشمند نور ج ۶ ص ۴۰۴ در ذیل آیه شریفه نکته ها و پیام های زیبایی نگاشته اند که تدبر و تمرکز در آنها خالی از لطف نیست.
- ۱- ملاک پاداش، سن، نژاد، جنسیت، موقعیت اجتماعی، سیاسی و... نیست (مَنْ عَمِلَ)
  - ۲- زن و مرد در کسب کمالات معنوی یکسانند. (مَنْ ذَكَرَ اَوْ اُنْثَى)
  - ۳- شرط قبولی عمل صالح، ایمان است (و هومومن)
  - ۴- حتی یک عمل صالح بی پاسخ نمی ماند (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا)
  - ۵- هر کجا تفکر جاهلی مبنی بر تحقیر زن در کار باشد باید نام و مقام زن را با صراحت برد (من ذکر او انثی)
  - ۶- کار خوب به تنهایی کافی نیست، خود انسان هم باید خوب باشد (من عمل صالحاً ... و هومومن)
  - ۷- انسان بدون ایمان و عمل صالح، گویی مرده است (فلنحیینه حیوه طیبه)
  - ۸- هیچ مشتری بهتر از خدا نیست، چون جنس معمولی یا پست را هم به قیمت گران می خرد (با حسن ماکانوا یعملون)
- همچنین می توان برداشت کرد
- ۹- مومن بودن و عمل صالح انجام دادن محرومیت یا محدودیت و یا مشقت و سختی نیست بلکه کامیابی و کامروایی است (لنجزینهم)

منابع و ماخذ :

۱. قرآن کریم، ترجمه های اساتید مهدی الهی قمشه ای، محمد مهدی فولادوند.
۲. طباطبایی، محمدحسین، بهار ۱۳۶۳، تفسیر المیزان ج ۱۲، ترجمه ی سید محمدباقر موسوی همدانی، بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، تهران.
۳. مکارم شیرازی، ناصر، مهر ۱۳۶۰، با کمک جمعی از نویسندگان، تفسیر نمونه ج ۱۱، دارالکتب الاسلامیه، تهران
۴. کاشانی، فتح الله، ۱۳۴۶، تفسیر منهج الصادقین، کتاب فروشی اسلامیه، تهران.
۵. الطبرسی، امین الدین ابوعلی الفضل بن الحسن، ۱۳۴۴ (۱۹۶۵ میلادی)، تفسیر جوامع الجامع، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۶. قرائتی، محسن، تابستان ۱۳۷۸، تفسیر نور ج ۶، مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن، تهران.
۷. قرشی، سیدعلی اکبر، ۱۳۶۴، قاموس قرآن ج ۳، دارالکتب الاسلامیه، تهران.
۸. عبدالباقی، محمدفواد، المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم، داراحیاء التراث العربی، لبنان، بیروت.
۹. معاد یخواه، عبدالمجید، ۱۳۷۴، خورشید بی غروب نهج البلاغه، نشر ذره، تهران.
۱۰. صدری نیا، باقر، ۱۳۸۰، فرهنگ مأثورات متون عرفانی، سروش، تهران.
۱۱. حسینی، سیدحسین، ۱۳۸۱، تبلور ایمان و عمل صالح در رسانه، مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، قم